

THEOLOGIA BIBLICA

Herczeg Pál*

Keresztelés A kolosséiakhoz írt levélben (2,8–15)

Ernst Käsemann *Egy őskeresztyén keresztelési liturgia* címmel írt komoly tanulmányt a Kol 1,15 skk-ról,¹ és ebben úgy értelmezte a perikópa Krisztus-himnuszát, mint amely feltételezhetően keresztelési liturgia lehetett, s ugyanakkor ehhez rendkívül érdekes vallástörténeti párhuzamokat sorakoztatott fel, illetve tárgyalt. Azonban a tanulmány végső következtetése nem is annyira a keresztelésre, mint inkább az óember megöklésének és az új ember felöltözésének folyamatára, s ezen belül arra a „hatalmi váltásra” irányult, amely azzal következik be, hogy a keresztelés eldönti a hívőkké lettek kapcsolót a hatalmakkal, vagyis azt, hogy kiszabadulnak a hatalmak uralma alól. Természetesen ez is hozzátartozik perikópánk gondolatköréhez, de ez sokkal határozottabban és markánsabban foglalkozik a keresztelés tényével és hatásmechanizmusával. Ezért most főleg erre szeretném fordítani a figyelmet.

A levél szerzőségéről mind a mai napig többféle véleményt olvashatunk. Azonban az általam felhasznált művek közül kettő igen határozottan fogalmaz. Peter Müller disszertációjának beszédes címe így hangzik: *Anfänge der Paulusschule. Dargestellt am zweiten Thessalonicherbrief und am Kolosserbrief.*² Mellette Joachim Gnlika is azt képviseli, hogy A kolosséiakhoz írt levél „a legrégebbi deuteropáli

* Dr. Herczeg Pál (1939. jún. 26.–2017. ápr. 24.) 1964 és 1988 között a Lábatalni Református Egyházközség lelkipásztoraként szolgált, 1985-től dr. Pákozdy László Márton professzor utódjaként előbb óraadói minőségben, 1988-tól pedig tanszékvezetőként, majd 1999-től 2009-ig tanszékvezető egyetemi tanárként oktatott a Budapesti Református Teológiai Akadémia bibliai teológiai és vallástörténeti tanszékén. 2009-től professor emeritusként tartott órákat az akadémián. 1997–2004 között a komáromi Kálvin János Teológiai Akadémián, majd a Selye János Egyetem református teológiai karán is tanított óraadóként. Tudományos munkássága főként a krisztológia területére összpontosított (*Krisztusról és az egyházzól szövegok*. Kálvin Kiadó, Budapest 2006). 1988-ban munkássága elismeréséül Lábatalni település Pro Urbe díjjal tüntette ki. 2007-ben megkapta a Károli Gáspár Református Egyetem rektorának elismerő oklevelét. 2012-ben Károli Gáspár-díjat kapott, a Dunántúli Református Egyházkerület pedig a *Pro Pannonia Reformata* kitüntetéssel ismerte el egyházi munkásságát. A Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet 2015-ben tüntette ki *A Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Tiszteletbeli Professzora* címmel.

¹ Käsemann, Ernst: Eine urchristliche Tauf liturgie. In: uő. (szerk.): *Exegetische Versuche und Besinnungen*. Band 1. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1960, 34–51.

² Müller, Peter: *Anfänge der Paulusschule. Dargestellt am zweiten Thessalonicherbrief und am Kolosserbrief*. AthANT. Theologischer Verlag, Zürich 1988.

irat a páli iskola korai szakaszából”.³ Ennek ugyan semmi szerepe nincsen a perikópa konkrét egzegézisében, de ha összehasonlítjuk a Róm 6-tal és a többi bizonnal páli irattal, feltétlenül észrevehetünk bizonyos továbblépést, és ez az említett feltételezéseket támasztja alá, sőt igazából így lehet elképzelnünk és elfogadnunk a Róm 6 gondolatainak továbbfejlesztését.

Bevezetőül két fogalom értelmezésére szeretnék kitérni. Az egyik a „világ elemei” (στοιχεῖα τοῦ κόσμου – Kol 2,8.20; ld. még Gal 4,3.9) kifejezés. Minden magyarázat említi a korabeli elsődleges tartalmat: föld, víz, tűz, levegő.⁴ Ugyanakkor miután mind itt, mind A galáciaiakhoz írt levélben ezen elemek hatalmának megtöréséről és az uralmuk alóli felszabadulásról olvasunk, nyilvánvaló, hogy nemcsak földről, vízről, tűzről és levegőről, sőt igazából nem ezekről van szó, hanem a világot uraló erőkről, hatalmakról, ideológiákról stb. Ez utóbbi szónak annyiban van helye itt, hogy a másik kifejezés, a kolossébeli „filozófia” meghatározása sem egyértelmű.⁵ Illetve annyiban az csupán, hogy nem a klaszszikus értelemben vett filozófiáról van szó, hanem valami „üres megtévesztés”-ről, egy eretnek vallásosságról, amely talán a gnoszticizmussal is kapcsolatban állhatott. Ez pedig annyiban jelentős számunkra, hogy akár a megváltásról alkotott eretnek gondolatok, akár egy gnosztikus szemlélet áll a háttérben, a perikópa erre tekintettel, sőt ezzel apologizálva fogalmaz fontos tanításokat.

Emellett azonban továbbra is maradnak bizonytalanságok, és nincs egyértelmű megoldás a szöveg mondatainak értelmezésében. Kezdjük mindjárt a 9. verssel: *Mert benne [Krisztusban] lakozik az istenség egész teljessége testileg.* A görög szöveg így hangzik: ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. Mit értsünk σωματικῶς – „testileg” kifejezéssel? A magyar „testileg” fordítással egyezik Joachim Gnilka „leiblich” és Petr Pokorny „leibhaft”⁶ értelmezése is. Eduard Schweizer „valóságosan” – „wahrhaftig”⁷ kifejezéssel értelmezi. Peter Müller még tovább bővíti: szerinte ez nemcsak a történeti testté lételre utal, hanem a feltámadott és az egyház életében jelen lévő Krisztusra.⁸ Ez utóbbi pedig azért fontos számunkra, mert a gondolat hatástörténetében elju-

³ Gnilka, Joachim: *Der Kolosserbrief*. Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Herder, Freiburg–Basel–Wien 1980, 20.

⁴ Vö. Lohmeyer, Ernst: *Die Briefe an die Philipper, an die Kolosser und an Philemon*. 2. um einen Anhang erweiterte Auflage dieser Neuauslegung. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament begründet von h. a. W. Meyer, herausgegeben von Ferdinand Hahn. Band IX/2. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1977, 147.

⁵ Kol 2,8: *Vigyázzatok, hogy rabul ne ejtsen valaki titeket olyan bölcselkedéssel [διὰ τῆς φιλοσοφίας] és üres megtévesztéssel, amely az emberek bagyományához, a világ elemeihez, és nem Krisztushoz alkalmazkodik.*

⁶ Pokorny, Petr: *Der Brief an die Kolosser*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, X/1. Erste Auflage. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin 1987, 102.

⁷ Schweizer, Eduard: *Der Brief an die Kolosser*. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament, XII. Benziger und Neukirchener Verlag, Zürich 1976, 105. Ld. még Geréb Zsolt: *A kolosséiakhoz és a Filemonhoz írt levél magyarázata*. Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár 2010, 110. Ld. még Geréb Zsolt: *i. m.* 111.

⁸ Müller, Peter: *i. m.* 118. Ld. még Schweizer, Eduard: *i. m.* 108.

tunk odáig, hogy ez a teljesség Krisztus testében, az egyházban fejt ki hatását (mint ahogy ez nyilvánvalóvá is lesz a következőkben). Ebben „csendes” apológiát lehet felfedezni: ha az ember akár különös és titkos tanok segítségével, akár pedig bármiféle praktikával szeretne üdvísmertre vagy üdvbizonyosságra jutni, tudomásul kell vennie, hogy ez csak Krisztus által lehetséges. Ezt a szöveg expressis verbis mondja ki: *benne jutottatok el ti is ehhez a teljességhez* (10. v.), az apológia pedig az, hogy a világ elemeivel, a στοιχία-val szemben. A levél a „fejedelemségek” és „hatalmasságok” (ἀρχαὶ, ἐξουσίαι – 1,16) detronizálását mondja ki.

A 2,11 szintén közöl egy kérdéses, s így magyarázatra szoruló kifejezést: „nem kézzel végzett körülmetelés” (περιτομή ἀχειροποίητος), hanem „Krisztus szerinti körülmetelés” (περιτομή τοῦ Χριστοῦ) történik a keresztségben. E két kifejezés összehasonlítása szerintem különbségtétel, de nem szembeállítás vagy ellentét. A „nem kézzel végzett” kifejezés ugyanis általában valóban pejoratív ellentételezés lehet a Bibliában: a bálványokat a kézzel készítik, a kézzel épített templom alacsonyabb rendű stb. A kézzel végzett körülmetelés azonban Isten rendelése, s ha úgy vesszük, a bibliai gondolkozásban bizony pars pro toto módon szinte az óember halálát jelenti, s ezzel az új életben járást is. (Igaz, ez már egy gondolatmenet vége, de talán lehet ennyire „rövidre fogni” az érveléseket. Eduard Schweizer fogalmaz így: a régi élet olyan, mint az „előbőr”, meg kell szabadulni tőle.⁹)

Azonban a körülmetelés fizikai, naturális gyakorlata mellett már az Ószövetségben is találunk erre épülő, magasabb rendű tartalmat hordozó kijelentéseket. Ebben a vonatkozásban mindenekelőtt a „szív körülmetélése” szembeötlő (3Móz 26,41; 5Móz 10,16; Jer 4,4). Itt a kifejezés már szimbolikus és etikai tartalmat hordoz.¹⁰ Sőt a Jer 9,24–25 egészen kemény módon hasonlítja is össze a kettőt: *Eljön az idő – így szól az ÚR –, megbüntetek minden körülmetéletlent, Egyiptomot és Júdát, Edómot és az ammóniakat, Nóábot és mindazokat, akik körülnyírt hajúak, és a pusztában laknak. Mert mindezek a népek körülmetéletlenek, Izráel egész háza azonban körülmetéletlen szívű!* Tehát önmagában a kézzel végzett körülmetelés nem hozza a teljesen Istennek tetsző életet annak következményei, vagyis a szív körülmetélése nélkül.

Érdekes, hogy Eduard Schweizer szerint ez a körülmetéletlen pogányt állítja szembe az izraelitával. Szó szerint talán lehet így mondani, de helyett inkább így fogalmaznék: Isten egyaránt megbüntetheti vagy üdvözítheti mindegyiket, ha egyik vagy másik típusú körülmetéléssel nem rendelkezik, vagy nem aszerint él. És a jeremiási textus analógiaként utal arra világosan, hogy a szív körülmetélése „felülkínálja” a testi körülmetélést, s bár nem szünteti meg ezt, nem is teszi feleslegessé.

⁹ Schweizer, Eduard: *i. m.* 146.

¹⁰ Uo. 110.

A kolosséiakhoz írt levél analógiaként szól így a Krisztus szerinti körülmetélésről, és észre kell vennünk, hogy nem használ olyan kemény, sőt durva kifejezéseket a testi körülmetélésre, mint a Gal 5 vagy a Fil 3; tehát ennek a levélnek más a történeti szituációja. Emellett érdekességként említeném meg, hogy Eduard Schweizer a Jer 9,25 kapcsán a qumráni Habakkuk-pešerre hivatkozik, amely a Hab 2,16-ot a gonosz papra alkalmazza (1QpHab 11,8c–13):

„Gyalázattal teltél el, (9) és nem dicsőséggel! Igyál csak te is, és diülöngéljél! (10) Nem kerül el téged az Örökkévaló jobbjának serlege, és okádék (11) (ömlik) dicsőségedre” (Hab 2,16).

(12) Értelmezése: a kohénre (vonatkozik) akinek dicsőségénél nagyobb a gyalázata.

(13). Mert nem metélte körül szívének körülmetéletlenségét [...].¹¹

A továbbiakban Eduard Schweizer kifejti, hogy a Krisztus szerinti körülmetélés meg tudja valósítani azt, amit a kézzel végzett – bár eredménytelenül – megpróbált elérni. Ehhez apologetikusan ide is idézi a 2,17 kifejezését: *ezek csak árnyékai az eljövendő Krisztusnak, aki a valóság* (ἡ ἐστὶν σκιά τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ). Ez a minősítés kissé erőltetettnek tűnik, bár ha A zsidóhoz írt levélre gondolunk, abban is olvashatjuk az Ószövetség némely gyakorlatáról, hogy azok a mennyei dolgok képmásának és árnyékának szolgálnak (8,5: ὑποδείγματα καὶ σκιά λατρεύουσιν τῶν ἐπουρανίων), illetve hogy a törvényben az eljövendő dolgok árnyéka van, nem a mennyei dolgok képe (10,1: Σκιάν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων).¹²

Izgalmas kifejezés a 2,11-ben a ἡ ἀπεκδύσις τοῦ σώματος τῆς σαρκός, amelyet a Magyar Bibliatársulat 2014-es revideált fordításában így olvashatunk: „a halandó test levetése által”.¹³ A pogánykeresztényen test szerint körülmetéletlen, tehát ebben az összefüggésben nem lehet szó a σὰρξ akár jelképes megcsonkításáról, levetéséről sem. Talán ezért szerepel itt a τὸ σῶμα τῆς σαρκός kifejezés, amely azt jelentheti, hogy a test által meghatározott és régi életként jellemezhető személyiség levetéséről van szó. (A σῶμα sokszor hordoz „személyiség” jelentést.) Ha a körülmetélésben testileg – bár pars pro toto – az előbortól kell megszabadulni, itt a személyiség előéletétől kell búcsút venni.

A következő 12. vers a Róm 6,5 szerint hangzik, de észre kell vennünk, hogy különbözik is attól: míg a Róm 6,4-ben a feltámadás a jövőre vonatkozik (Ha ugyanis eggyé lettünk vele halálának hasonlóságában, még inkább eggyé leszünk vele feltámadásának hasonlóságában is. – εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα), addig a Kol 2,12-ben megfogalmazott kijelentések aorisztoszban állnak: συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτισμῷ, ἐν ᾧ

¹¹ Komoróczy Géza: Habakkuk próféta látomásának értelmezése. Habakkuk-kommentár / Habakkuk-pešer / Habakkuk-midrás 1QpHab. In: uő: *Kiáltó szó a pusztában. Aholt-tengeri tekersek. I. Az első kéziratok*. Osiris könyvtár – Történelem. Osiris Kiadó, Budapest 1998 (161–173), 172.

¹² Schweizer, Eduard: *i. m.* 120.

¹³ A Magyar Bibliatársulat revideálatlan fordítása szerint: „a bűn testének levetése által”. A Rev Károli fordítása pedig: „levetkezvén az érzéki bűnök testét”.

καὶ συναγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν – *A keresztségben vele együtt voltatok eltemetve, és vele együtt fel is támadtatok az Isten erejébe vetett hit által, aki feltámasztotta őt a halottak közül.* A rómaiakhoz írt levélben az etika, az imperatívusz a fontos, itt sokkal inkább a *státusz*; a megvalósult feltámadás, azaz az új életben járás. Ez annak a következménye, hogy a keresztyén már Krisztussal, a teljességgel találkozott, és a „vele együtt” státusz ténylegesen érvényesül életében. Ebben is rejtett apológiát érezhetünk: a tévtanok szerint akár a tradíció, akár a világ elemei iránt tanúsított engedelmesség, vagy akár a gnózis segíthet az üdvösség elnyerésében. De a 2,3 már kimondta: *Benne [Krisztusban] van a bölcsesség és ismeret minden kincse elrejtve.* Tehát az üdvösségre vezető egyetlen út a Krisztussal megélt közösség lehet. Ha pedig az új státuszról úgy olvashatunk, mint amely az élet, nem véletlen, hogy halálnak nevezi a vétekben és a test körülmetéletlenségében folytatott életvitelt. Ez pedig több ehhez hasonló kifejezést juttat eszünkbe: a tékozló fiú halott volt, de megelevenedett, feltámadt; a Jel 3,1 pedig így fogalmaz: *az a te neved, hogy élsz, pedig halott vagy.* Ernst Lohmeyer pedig azt írja, hogy halálnak nevezhetünk minden olyan természetes életet, amelyet nem a hit hat át. Halál minden élet természetes vége. Halálnak nevezhető végül a természetes élet *sakramentális* vége: a keresztség és a hit.¹⁴

A már említett aorisztoszok használatát illetően szükséges megjegyeznünk, hogy a levél ezt hangsúlyozza a 2,12-ben: *A keresztségben vele együtt voltatok eltemetve* (συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτισμῷ). Némely magyarázó azt emeli ki, hogy Jézus eltemetése az 1Kor 15 és a Róm 6,4 szerint többek között a halál teljes valóságát húzza alá,¹⁵ itt pedig a régi élet levetésének tökéletes megtörténtét. Erre utal Joachim Gnilka megjegyzése, aki szerint a „Krisztussal” kifejezésben kettős értelem is rejlik: benne van a földi életre irányuló, a *sakramentális* Krisztusközösség; és kapcsolódik hozzá az *eszkatologikus* ígéret és valóság. A keresztségben az első valósul meg sakramentálisan.¹⁶ De – folytatom a magam szavaival – ez eldönti, dokumentálja, előre vetíti az eszkatologikus esemény megtörténtét is. Ernst Lohmeyer és Eduard Schweizer véleménye összecseng (az utód átvehette a nagy előd gondolatát): Lohmeyer szerint semmi nem történt Krisztusban, ami nem történik a hívőkön, az ő testén, és semmi nem történik azokkal, ami nem őrajta történt.¹⁷ Schweizer szerint pedig:

„A Jézus halálával és feltámadásával való összekötöttségünket nem nevezhetjük »misztikusnak«, mert nem az ember érzéséről és átéléséről van szó. Ami történik, a »sakramentális kegyelem« valósága.”¹⁸

¹⁴ Lohmeyer, Ernst: *i. m.* 157.

¹⁵ Ld. Schweizer, Eduard: *i. m.* 111–113.

¹⁶ Gnilka, Joachim: *i. m.* 133–134.

¹⁷ Lohmeyer, Ernst: *i. m.* 158–159.

¹⁸ Schweizer, Eduard: *i. m.* 113.

Azután pedig azzal folytatja, hogy a gyülekezet, a hívő számára ez nemcsak azt jelenti, hogy *objektíven* ebben élnek, hanem azt is, hogy ettől *szubjektíven meghatározottak*: egész életvitelükben erre kell törekedniük.¹⁹

Ez a sakramentálisan és objektívan egyaránt megtörtént meghatározottság azután nemcsak a bűnök bocsánatát jelenti (a keresztelezés gyakorlata szerint az oktatás alatt erről bizonyára szó esett), hanem további következményekkel, adottságokkal és ajándékokkal is jár. Több érdekes kifejezéssel találkozunk a 14–15. versben. Az első: *Eltörölte a követelésével minket terhelő adóslevelet, amely minket vádolt* (ἔξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεραντίον ἡμῖν, 14. v.). A magyarázók többféle kiindulópontot is kerestek ehhez az állításhoz. Az egyik az ember és Sátán közötti paktumra tekint, amelyet a keresztelezés ténye semmisít meg, ezt azonban az újabb kutatók szinte egyetemesen elvetik. A görög szövegben nem az „adóslevél” kifejezése áll, hanem a „kézirat”, „kézzel írt okmány”, a χειρόγραφον. Ez a kifejezés az embernek saját kezűleg – és nem hiteles személy által – fogalmazott kötelezvényére utal.²⁰ Vagyis az ember a maga életével, tetteivel, különösen vétkeivel „bizonyítványt” állít ki magáról. Ennek pedig kemény következményei vannak – erre utal a görög szövegben előforduló δόγμα szó, amelyet általában senki sem értelmez szó szerint, hanem a régi élet, illetve a régi élet által kiállított adóslevél következményének, rendelkezéseinek, előírásának.

Némelyek arra is gondolnak, hogy ez a szó a gnoszticizmus, illetve a „filozófia” által megkövetelt aszketikus előírások gyűjteménye. Ezt azonban leginkább a zsidó hagyomány segít megértenünk, amint erre több magyarázó is utal. Például egy Kr. u. 217 körül meghalt rabbi mondása így hangzik:

„Ha egy ember vétkezik, feljegyzi Isten róla a halált. Ha az ember bűnbánatot tart, úgy ez az írás felfüggesztetik. Ha nem tart bűnbánatot, megmarad a felírt szöveg mint valóságos írás.”²¹

Rabbi Akiba († 135 körül) *'Abinu Malkénu* imádságából többen is idézik ezt a mondatot:

Atyánk, Királyunk! Töröld el a te nagy irgalmad által azt az okiratot, amely vádol minket!²²

A szláv nyelven fennmaradt 2Énok 53,2–3-ban pedig így hangzik Isten szava, aki az emberek minden tettét feljegyezte a világ kezdetétől fogva:

¹⁹ Schweizer, Eduard: *i. m.* 113.

²⁰ Vö. uo. 115–116.

²¹ Strack, Hermann L. – Billerbeck, Paul: *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch. Band III: Die Briefe de Neuen Testaments und die Offenbarung Johannes.* C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung Oskar Beck, München 1926, 628.

²² Uo.

„2 [...] én kinek-kinek minden cselekedetét feljegyzem.

3 Senki nem tudja az én kézírásomat meghamisítani;
mert az Úr mindent lát.”²³

A kifejezés tehát arra utal, hogy a bűneink, a régi életünk által összegyűjtött „adósságunk” könyörtelen bizonyság ellenünk (δόγμα), amelyet azonban Isten kegyelme Krisztusért elenged: *eltávolította azt az útból, odaszegyezve a keresztfára* – folytatja a levél. Minden bizonnal metaforáról van szó, mert a σταυρός ugyan általában Krisztus kereszttjét jelenti a maga materiális valóságában, de a „keresztről szóló beszéd” (1Kor 1,18) jelzi, hogy némelykor magát a Krisztus-eseményt jelenti. Tehát nem szó szerint a keresztfára felszegzett íratról van szó, hanem a kereszten történt esemény által eltörölt bűnlistáról. Több magyarázó keres még profán párhuzamot is, némelyek pedig a Krisztus kereszttjén lévő feliratra²⁴ vagy annak párhuzamaira gondolnak, de ez utóbbit a legtöbben határozottan cáfolják. Ismét mások az ellenfél által küldött, megadásra való felszólítás kicsúfoló felszögezésére utalnak. Ezt azért említik, mert a perikópa befejező mondata (15. v.) már valóban egy katonai diadalmenet képét közli: az ellenfelek lefegyverzését, triumfáló, diadalmenetben meghurcolt, megszágyenítő felvonul-tatásukat.

Összefoglalás

Jóllehet a körülmetélés és körülmetéletlenség is felvetődik, nem arról van szó, hogy a keresztség a körülmetélés feleslegessé tételét vagy annak érvénytelenségét jelentené, mint ahogyan azt A galatákhöz írt levélben látjuk. A kolosséiakhoz írt levél pusztán magyarázó képként használja az Ószövetség gyakorlatát. Ott az előbőr eltávolítása – ha nem is expressis verbis és fő jelentésében – az Újszövetség felől visszatekintve jelenti az ember régi énjének, egykor még el nem hívott lényének levetését. Az előbőr eltávolítása a szövetség jele, s mint ilyen character indelibilis: aki körülmetélésben részesedett, először is benne él Isten választottjainak közösségében, s ez másodsor arra kötelezi őt, hogy Isten akarata szerint éljen. Mint az ehhez kapcsolódó és bemutatott gondolatok jelzik, a második vonás már az ószövetségi időben is fontos elvárás volt: a „szív körülmetélése” az Isten akarata szerinti életvitelt jelenti. A Krisztus utáni pogánykeresztyének a szív körülmetélésében részesülnek, és így lesznek a Krisztussal megélt közösség elhívott és elkötelezett részeseivé. Ehhez hozzá kell tennünk: a keresztség éppen úgy karakter indelibilis, mint a körülmetélés.

Mindezt a *Krisztussal* való meghalás, eltemetés és feltámadás kifejezéseivel mondja el az apostol. Míg A rómaiakhoz írt levélben ez még részben futurikus, addig A kolosséiakhoz írt levélben már mindenképpen megtörtént, végleges

²³ Henochbuch (slavisch) oder Zweiter Henoch. In: Riessler, Paul: *Altjüdisches Schrifttum Ausserhalb de Bibel*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1966, (452–473) 469.

²⁴ Ld. pl. Geréb Zsolt: *i. m.* 119.

állapotot jelent. Emellett a két irat felfogása abban is különbözik, hogy míg A rómaiakhoz írt levélben a meghalás a bűnnek való meghalást jelenti, addig A kolosséiakhoz írt levél kozmikus krisztológiájának megfelelően a hatalmaktól és tévtanoktól való megszabadulást jelenti. A régi élet, a régi ember még a világ elemei alá vetett szolga, akit félre lehet vezetni hamis bölcsességgel, üres megtévesztéssel. Aki azonban Krisztus szerinti körülmetéléssel hal meg és támad fel vele együtt, az új emberré lett, és megszabadult a kötöttségektől, a kötelezettségektől, az „adósságoktól”. A keresztség nem csupán feloldozás a régi élet vagy a mózesi törvény által definiált büntől, és nemcsak a döbbenet saját magunkban felfedezett s bennünk lakozó bűn alóli szabadulást hirdeti és jelenti, hanem a szellemi és kozmikus hatalmak alóli szabadulást is. A „Krisztussal” kifejezés inkluzív aspektusa mellett itt nagyon hangsúlyos az exkluzív mondánivaló is: a keresztség kizár minden más szolgásgot, szolgálatot, netán engedelmességet. A levélben ez még eszmei szinten érvényesül, de az első század végének keresztyénüldözései során ez az exkluzivitás már élet-halál kérdése lett a megkereszteltek számára.

Ennek a státusznak, ténynek következménye a 2,19-től kezdődő hosszú intelem és bátorítás. Az intelmek sora szinte himnusszá válik, mert a szerző újra és újra erre a megnyert új életre, új státuszra, új egzisztenciára épül és hivatkozik. Ezt Ernst Käsemann így emeli ki: a keresztelés dönti el, hogy a híveknek milyen kapcsolata van a hatalmakkal, ugyanis Krisztus a kozmosz ura, a kozmikus hatalmak ura, „elsősülött” – πρωτότοκος a világra nézve, de ugyanakkor az egyházra nézve is. Illetve személyessé téve: Krisztus az én új egzisztenciámnak, az én új életemnek is πρωτότοκος-a. Ugyanis Eduard Schweizer magyarázata szerint a πρωτότοκος nem a sorban elsőt jelenti, hanem olyan valakit, akinek meghatározó szerepe van az összes utána következőre nézve. Ha pedig a teremtésre gondolunk, akkor így tekintünk Krisztusra, mint aki közreműködött a teremtésben. Ez úgy érvényesül új egzisztenciánk vonatkozásában, ahogyan arról a Gal 2,20 vall: *Krisztussal együtt én is keresztre vagyok feszítve: többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él bennem.* Character indelibilis.

Felhasznált irodalom

- Gnilka, Joachim: *Der Kolosserbrief*. Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Herder, Freiburg–Basel–Wien 1980.
- Geréb Zsolt: *A kolosséiakhoz és a Filemonhoz írt levél magyarázata*. Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár 2010, 110. Ld. még Geréb Zsolt: *i. m.* 111.
- Käsemann, Ernst: Eine urchristliche Taufliturgie. In: uő. (szerk.): *Exegetische Versuche und Besinnungen*. Band 1. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1960, 34–51.
- Komoróczy Géza: Habakkuk próféta látomásának értelmezése. Habakkuk-kommentár / Habakkuk-pešer / Habakkuk-midrás 1QpHab. In: uő: *Kiáltó szó a pusztában. A Holt-tengeri tekercsek. I. Az első kéziratok*. Osiris könyvtár – Történelem. Osiris Kiadó, Budapest 1998, (161–173), 172.
- Lohmeyer, Ernst: *Die Briefe an die Philipper, an die Kolosser und an Philemon*. 2. um einen Anhang erweiterte Auflage dieser Neuauslegung. Kritisch-exegetischer Kommentar über

- das Neue Testament begründet von h. a. W. Meyer, herausgegeben von Ferdinand Hahn. Band IX/2. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1977.
- Müller, Peter: *Anfänge der Paulusschule. Dargestellt am zweiten Thessalonicherbrief und am Kolosserbrief*. AThANT. Theologischer Verlag, Zürich 1988.
- Pokorny, Petr: *Der Brief an die Kolosser*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, X/1. Erste Auflage. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin 1987.
- Riessler, Paul: *Altjüdisches Schrifttum Ausserhalb de Bibel*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1966.
- Schweizer, Eduard: *Der Brief an die Kolosser*. Evangelisch-Katolischer Kommentar zum Neuen Testament, XII. Benziger und Neukirchener Verlag, Zürich 1976.
- Strack, Hermann L. – Billerbeck, Paul: *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch. Band III: Die Briefe de Neuen Testaments und die Offembarung Johannes*. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung Oskar Beck, München 1926, 628.

* * *

Diese Studie hebt aufgrund Kolosser 2,8–15 hervor, daß sowohl die alttestamentliche Beschneidung, als auch die neutestamentliche Taufe *charakter indelibil* sind. Wer an Beschneidung teil hatte, lebt erstens in der Gemeinschaft Gottes Erwählten, zweitens wird er dadurch verpflichtet nach Gottes Willen zu leben. Die Taufe bedeutet Gemeinschaft mit Christus, mit seinem Tod, seiner Begrabung und Auferstehung. Die Taufe ist nicht bloß Freisprechung von den Sünden, sondern auch eine Befreiung aus der Gewalt geistiger und kosmischer Mächte. Auf diese Weise schließt die Taufe jede andere Knechtschaft, jeden Dienst und etwaige Gehorsamkeit aus. Im Briefe an die Galater 2, 20 wird die neue Existenz der Getauften folgendermaßen zusammengefaßt: *Mit Christus bin auch ich gekreuzigt: ich lebe aber doch nun nicht ich, sondern Christus lebt in mir*.

Schlüsselwörter: Kol. 2,8–15, Taufe, Beschneidung.